

Eduskunnan ympäristövaliokunta
ymv@eduskunta.fi

Viite: eduskunnan ympäristövaliokunnan asiantuntija- ja lausuntopyyntö 19.3.2025, HE 13/2025 vp, hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Eduskunnan ympäristövaliokunta on pyytänyt Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta (ELY-keskus) kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä (HE 13/2025 vp) eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus lausuu esityksestä seuraavan.

ELY-keskusten tehtävien jakautuminen ja keskitetyt tehtävät elinvoimakeskuksissa

Hallituksen esityksessä esitetään koottavaksi kaikki ympäristönsuojelu-, vesi- ja luonnonsuojelulakiin liittyvät lupa-, ohjaus-, suunnittelu- ja valvontatehtävät sekä esimerkiksi alueidenkäytön viranomaistehtävät Lupa- ja valvontavirastoon. Elinvoimakeskukset keskittyvät ympäristöhallinnon alalla erilaisiin edistämistehtäviin sekä vesitaloustehtäviin.

Esityksen voidaan arvioida edistävän ja tehostavan erityisesti ympäristölupiin liittyviä menettelyjä lupamenettelyiden nopeutuessa ja yhdenmukaistuessa.

Tulevien **elinvoimakeskusten** tehtävistä keskitettäisiin yhteensä 28 tehtäväkokonaisuutta eli kolmannes elinvoimakeskusten tehtävistä vain osaan elinvoimakeskuksista. Näin **laajamittaiset keskittämiset tekevät aluehallinnon rakenteesta ja palveluista asiakkaille, yhteistyökumppaneille ja sidosryhmille vaikeasti hahmotettavan.** Lisäksi monimutkaiseksi muodostuva rakenne vaikeuttaa elinvoimakeskusten tehokasta ja vaikuttavaa johtamista.

Hallituksen esityksen myötä Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen vesiosaaminen jakautuu kolmeen eri organisaatioon: Lounais-Suomen elinvoimakeskukseen ja Etelä-Pohjanmaan elinvoimakeskukseen sekä Lupa- ja valvontavirastoon. Nykyään kaikkia vesitehtäviä hoidetaan Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksessa yhtenä kokonaisuutena. **Osaamisen jakaminen eri virastoihin haastaa resurssien tehokasta käyttöä,**

vesien tilan kokonaisnäkemyksen muodostamista sekä tulvariskien hallinnan ja vesienhoidon yhteensovittamista.

Vesien- ja merenhoito

ELY-keskusten vesien- ja merenhoidon tehtävät jaettaisiin valtakunnalliseen Lupa- ja valvontavirastoon sekä alueellisiin elinvoimakeskuksiin. Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisviranomaisena toimisi Lupa- ja valvontavirasto ja vesienhoidon ja merenhoidon toimeenpano- ja tukiviranomaisena toimisi elinvoimakeskus.

Koska vesienhoidon suunnittelu- ja edistämistehtävät eriytyvät, tulee varmistaa vesienhoitoprosessin saumaton toimiminen. Vesienhoitoprosessi on kuusivuotinen sykli, johon sisältyy laajaa suunnittelua, sidosryhmäyhteistyötä, suunnitelmien toteuttamista ja toteuttamisen edistämistä sekä EU-tason raportointia. Suunnittelun ja edistämisen prosessit etenevät päällekkäin vain osin. Edistämistehtävät ovat luonteeltaan jatkuvia. Suunnittelutehtävät sen sijaan rytmittyvät eri suunnitelmien ja selvitysten tekemiseen ja niistä kuulemiseen.

Tulevat elinvoimakeskukset koordinoivat ja osallistuvat ulkopuolisrahoitteisiin vesienhoidon tavoitteita tukeviin EU-hankkeisiin. Koska elinvoimakeskuksiin ei sijoitettaisi juurikaan vesienhoidon tehtävää hoitavaa vakinaista henkilöstöä, on uusien, erityisesti isojen strategisten Life-hankkeiden valmistelu hyvin haastavaa. Riskinä on, että elinvoimakeskukset eivät pysty käynnissä olevien hankkeiden jälkeen enää valmistelevaan uusia hankehakemuksia, mikä heikentää sekä viraston kykyä vastata sille osoitetuista tehtävistä että huolehtia EU-rahoituksen saannista Suomeen ja alueelle. Tästä syystä **elinvoimakeskusten edistämistehtäviin on varattava riittävästi vakituisia resursseja, jotta voidaan saavuttaa vesipuitedirektiivin ja kansallisen lainsäädännön edellyttämä vesien tavoitetila.** Keskeistä edistämistehtävän onnistumiseksi on elinvoimakeskusten ja Lupa- ja valvontaviraston välinen saumaton yhteistyö koko vesienhoitoprosessissa sekä LVV:n osallistuminen EU-rahoitteisiin kehittämishankkeisiin.

Ympäristötehtävät sijoitetaan hallituksen esityksessä yhdeksään elinvoimakeskukseen. **Vesienhoidon keskittämistä näistä viiteen voidaan pitää perusteltuna vähäisten resurssien takia.** Keskitykset perustuvat nykyisiin vesienhoitoalueisiin ja niihin liittyviin jo olemassa oleviin keskitettyihin tehtäviin. ELY-keskuksen näkemyksen mukaan vesienhoitoalueita on edelleen riittävän monta, jotta niissä pystytään huomioimaan alueiden ja vesistöjen erityispiirteet. ELY-keskus toteaa kuitenkin, että **jokaiseen keskitettyyn tehtävään tulee siirtää resursseja kaikista vesienhoitoalueen osista** eli nykyisistä ELY-keskuksista, jotta turvataan sekä vesienhoitoalueen sisällä olevien eri vesistöjen osaaminen että pitkään jatkunut yhteistyö alueen toimijoiden kanssa. **Resurssien määrässä ja suuntaamisessa tulee kiinnittää huomiota vesien tilan haasteisiin eli suunnata niitä sinne, missä vesien tila on huonoin.**

Lisäksi tulee turvata ruotsinkielisen palvelun säilyminen vahvasti ruotsinkielisillä alueilla.

Vesitaloustehtävien järjestäminen

Myös vesitaloustehtävissä tehtävien keskittäminen on pääosin perusteltua resurssien tehokkaan käytön kannalta. ELY-keskuksen näkemyksen mukaan tehtävien keskittäminen vain kolmeen elinvoimakeskukseen on kuitenkin lähempänä täysin keskitettyä ratkaisua kuin vahvojen alueellisten elinvoimakeskusten ajatusta. **Läntisellä vesitalousalueella tehtävät esitetään keskitettäväksi Lounais-Suomen elinvoimakeskukseen, mitä ELY-keskus ei pidä perusteltuna.**

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskukseen on nykyisin keskitetty valtakunnallisina tehtävinä valtion vesistörakenneomaisuuden hallinta, hydrologinen tiedon tuotanto sekä maankuivatuksen asiantuntijatehtävät ja maa- ja metsätalouden vesienhallinta. **Pääosa valtion vesistörakenneomaisuudesta sijaitsee Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen toimialueella**, johon kuuluu kolme pohjalaismaakuntaa eli Etelä-Pohjanmaan lisäksi Pohjanmaa ja Keski-Pohjanmaa. Näillä rakenteilla valtio vastaa lupavelvoitteiden mukaisesti tulvasuojelusta ja tulvatilanteiden hallinnasta Pohjalaismaakunnissa.

Vesirakenteiden käyttö ja ylläpito sekä operatiivinen tulvantorjunta vaativat alueellista merkittävää läsnäoloa. Tulvasuojelurakenteiden (padot, penkereet, tekojärvet) käytöstä ja ylläpidosta vastaa Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen perustehtävät ovat alueen erityispiirteiden takia (tulvat, ojitus, kuivatus jne.) muihin ELY-keskuksiin verrattuna huomattavan suuret ja vaativat tiivistä yhteistyötä alueen toimijoiden ja ELY-keskuksen elinkeinot, työvoima ja osaaminen -vastuualueen kanssa. **Esityksen mukaan Etelä-Pohjanmaan ELY-keskukseen jo pitkään keskitetyt valtakunnalliset vesitaloustehtävät sekä kaikki Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen vesitalouden perustehtävät tultaisiin keskittämään Lounais-Suomen elinvoimakeskukseen, vaikka noin 70 % koko esitetyn suuralueen vesitaloustehtävien henkilöresursseista on nykyisin Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksessa.**

Vesitaloustehtävien keskitykset ja tehtävien hoito elinvoimakeskuksissa tulisi tehdä esityksestä poiketen operatiivisen toiminnan laajuuteen, henkilöstön volyyymiin sekä tehtävien hoidon kannalta kriittisen asiakaskunnan ja sidosryhmien läheisyyteen perustuen Etelä-Pohjanmaan elinvoimakeskukseen. Minimissään elinvoimakeskuksista ja Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetun valtioneuvoston asetusluonnoksen 4 §:n 5 momentissa esitetty Lounais-Suomen elinvoimakeskuksen yksikkö, jolle kuuluisivat pykälässä määritellyt alueelliset vesitaloustehtävät Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan elinvoimakeskusten alueilla, tulisi sijoittaa pohjalaismaakuntien alueella toimivaan elinvoimakeskukseen, koska yksikkö on hallituksen esityksessä määrätty toimimaan vain Pohjanmaiden alueella. Saman säännöksen 1

1.4.2025

momentin 11 kohdassa esitetty valtakunnallinen yksikkö, joka huolehtisi vesistörakenteista, tulisi Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen käsityksen mukaan sijoittaa vastaavalla periaatteella.

Muiden tehtävien jakautuminen ja resursointi

Yhteyspisteviranomaistehtävien keskittäminen Lupa- ja valvontavirastoon tuo synergiaa tehtävien hoitamiseen. Uudessa virastossa tiedonkulun odotetaan tehostuvan ja siten helpottavan yhteyspisteviranomaisen tehtäviin kuuluvaa neuvontaa, lupamenettelyjen koordinoitua ja määräaikalaskentaa. Tehtävien keskittäminen LVV:hen tarjoaa nykyistä paremmat mahdollisuudet yhden luukun palvelujen toteuttamiseen yhteyspisteviranomaisen toiminnassa.

ELY-keskus korostaa kuitenkin, että nykyiset ympäristöministeriön hallinnonalan alaiset alueidenkäytön, luonnonsuojelun ja vesienhoidon tehtävät on esitetty jaettavaksi Lupa- ja valvontaviraston ja elinvoimakeskusten kesken. Henkilöstöressurssien jakautuminen haastaa niiden riittävyyden virastoissa. Nykyisessä virastorakenteessa eri tehtävien välinen yhteys ja synergiahyödyt saavutetaan hoitamalla tehtävät yhtenä kokonaisuutena samojen asiantuntijoiden osaamista hyödyntäen. Perehdyttämiseen ja asiantuntemuksen siirtämiseen onkin varattava riittävästi mahdollisuuksia ja aikaa palveluiden laadun ja mm. asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun takaamiseksi.

Alueidenkäyttölakia (132/1999) ei muutettaisi tällä esityksellä, koska sen uudistaminen on vireillä samanaikaisesti esityksen kanssa. **Perustettavien virastojen tehtävät alueidenkäytössä määritellään tarkemmin alueidenkäyttölain uudistuksessa, joten tehtävien sijoittuminen uuteen virastorakenteeseen jää vielä osittain epäselväksi.** Jatkovalmistelussa tulee varmistaa, että toimivaltarajat viranomaisten välillä ovat selkeät ja että nykyiset resurssit jaetaan eri virastoihin tarkoituksenmukaisesti, tehtävien vaatimalla tavalla. ELY-keskuksen näkemyksen mukaan tehtäväjaon on oltava selvillä ennen henkilöstön kanssa käytäviä muutoskeskusteluja. Tehtävien määrittelyssä on hyvä ottaa huomioon, että **alueidenkäytöllä on merkittävä rooli esityksen tavoitteeksi asetetun vihreän siirtymän hankkeiden edistämisessä hankkeiden suunnitteluvaiheesta lähtien koko lupamenettelyjen ajan.** Alueidenkäyttö kytkeytyy siten vahvasti yhden luukun palveluihin. Tämän kokonaispalvelun toimivuus tulee huomioida virastojen tehtävien suunnittelussa ja resurssien kohdentamisessa.

Alueellinen läsnäolo ja valvonnan jatkuvuus

Virastojen alueellinen läsnäolo ja alueiden erityspiirteiden tuntemus aiotaan turvata siten, että toteutetaan nykyisten virastojen toimipaikkaverkostoa ja lähtökohtaisesti niihin sijoitettujen virastojen virkapaikkoja. Hallituksen esityksen mukaan tällä varmistetaan, että

1.4.2025

viraston johto ja henkilöstö ovat kattavasti alueilla läsnä hoitamassa lakisääteisiä tehtäviään.

On huomioitava, että virkapaikan sijoittuminen alueelle ei suoraan takaa alueellista läsnäoloa. Lupa- ja valvontaviraston alueellinen läsnäolo ja alueiden tuntemus tulee varmistaa paitsi suunnitellusti toimipaikkaverkoston kautta, myös viraston sisäisessä organisoitumisessa mm. alueidenkäytön, vesienhoidon sekä ympäristön- ja luonnonsuojelun tehtävissä. Tämä sujuvoittaa menettelyjä ja edistää yleisen ympäristöedun huomioimista ennakollisesti.

Organisaatiomuutoksessa tulee varata riittävästi aikaa ja resursseja sen varmistamiseksi, että ympäristönsuojelun valvontatehtäviä voidaan jatkaa katkeamattomasti muutoksen voimaan tullessa, mikä vaatii myös sähköisten järjestelmien toimivuutta. Erityisesti ELY-keskus haluaa kiinnittää huomiota siihen, että Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen toimialueelle sijoittuu kolme EU:n strategista kaivoshanketta, joten valvonnan jatkuvuus on keskeistä EU-lainsäädännön toimeenpanolle ja menettelyn määräaikojen noudattamiselle.

Asian käsittely

Asia on käsitelty Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueella.

Lausunnon on koonnut juristi Maria Hakala, esitellyt johtaja Karoliina Laakkonen-Pöntys ja ratkaissut ylijohtaja Timo Saari. Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti viraston asiahallintojärjestelmässä. Merkintä sähköisestä hyväksymisestä on asiakirjan viimeisellä sivulla.

Tämä asiakirja KEHA/18026/2025 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/18026/2025 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Laakkonen-Pöntys Karoliina 01.04.2025 16:30

Ratkaisija Saari Timo 01.04.2025 16:38